

ОПШТИНА РЕСЕН

Стратегија
за локален економски развој
2023-2027

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР ОД ГРАДОНАЧАЛНИКОТ	3
ИЗВРШНО РЕЗИМЕ	4
1 ВОВЕД	5
2 АНАЛИЗА НА ЛОКАЛНАТА ЕКОНОМИЈА	6
2.1 ЛОКАЛНА СОРАБОТКА И ВМРЕЖУВАЊЕ	10
2.2 БИЗНИС ОПКРУЖУВАЊЕ ТРАНСПАРЕНТНОСТ И АДМИНИСТРАЦИЈА БЕЗ КОРУПЦИЈА	11
2.3 ПРИСТАП ДО ФИНАНСИИ И ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА	12
2.4 ЗЕМЈИШТЕ И ИНФРАСТРУКТУРА	13
2.5 РЕГУЛАТОРНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА	14
2.6 ВЕШТИНИ ЧОВЕЧКИ КАПИТАЛ И ИНКЛУЗИВНОСТ	15
2.7 НАДВОРЕШНО ПОЗИЦИОНИРАЊЕ И МАРКЕТИНГ	16
3.АНАЛИЗА НА СИЛНИ СТРАНИ СЛАБИ СТРАНИ МОЖНОСТИ И ЗАКАНИ	18
4.АКЦИОНЕН ПЛАН	19

ПРЕДГОВОР ОД ГРАДОНАЧАЛНИКОТ

Да се биде градоначалник на Општина Ресен е привилегија, но и голема одговорност.

Недопрената природна, погодна клима, богато културно историско наследство, географската положба, сообраќајната и енергетската поврзаност се одлични предуслови за локален развој.

Лично верувам дека тимската работа носи најголем резултат, општинската администрација е составена од луѓе на кои им верувам, луѓе кои имаат капацитет и кои придонесуваат за развој на нашата општина.

Силно сме посветени на реализација на стратешките проекти во насока на подобрување на животниот стандард на граѓаните, развој на економијата, решавање на комуналните и инфраструктурните проблеми, промоција на нашата општина во културниот, забавниот и спортскиот живот, за доброто на сите.

Планирањето на локалниот економски развој е комплексен и визионерски процес на нашата Преспа така што таа ќе стане современа, зелена, економски стабилна средина посакувана од туристите и инвеститорите.

**Искрено,
Јован Тозиевски**

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Општина Ресен е една од општините во која се имплементира проектот „Зајакнување на капацитетите за искористување на ресурсите“ под покровителство на УСАИД, каде што една од активностите е и поддршка за подготовка или ажурирање на стратегии за локален економски развој.

Стратегијата за локален економски развој е развиена од страна на Одделението за локален економски развој и прекугранична соработка во партнерство со општинската администрација, надлежни министерства, агенции и институции, локалниот социо-економски совет, бизнис заедницата, граѓаните и граѓански организации во Општина Ресен.

Во процесот на изработка на Стратегијата за локален економски развој подготвена е анализа на локалната економија, SWOT анализа, визија на општината, стратешки цели и акционен план со финансиска конструкција.

Визијата на Општина Ресен е да бидеме општина со одржлив економски развој, со препознатливи земјоделски производи, Преспа посакувана туристичка дестинација за езерски, авантуристички, здравствен и екотуризам.

Силни страни на Општина Ресен се повољните услови за земјоделско производство, долгата традиција, знаење и искуство во производство на јаболка, повољни услови за развој на туризмот со богато природно, културно и историско наследство, повољни услови за искористување на обновливи извори на енергија.

Можности во функција на развој на Општина Ресен се достапноста до финансиски средства од домашни и странски фондови и програми, зголемената побарувачка за алтернативни форми на туризам, зголемена побарувачка за еколошки и органски земјоделски производи и преработки, граничните премини Маркова Нога и Стење, заедничка прекугранична туристичка понуда на прекуграничниот регион Преспа.

Стратешки цели на Општина Ресен се: Подобрување на условите за инвестиции во локалната економија, подобрување на конкурентноста на локални производи и пласман на нови пазари и подобрување на туристичка понуда на Преспа.

1 ВОВЕД

Оваа стратегија за локален економски развој на Општина Ресен е изработена со помош на Проектот на УСАИД „Зајакнување на капацитетите за искористување на ресурсите и истата ќе се имплементира преку годишните програми на Општина Ресен, со средства од Буџетот на Општина Ресен и донаторски средства.

Локалниот економски развој е организирана дејност на локалната заедница, која преку меѓусебна соработка има за цел да придонесе за подобрување на квалитетот на живот на одржлив начин.

Општината Ресен е сместена во Преспанската котлина, ограничена со планините Баба (највисок врв Пелистер 2600м.) на исток и Галичица (2235м.) на запад. На север се планините Плакенска и Бигла (1933 м.) а на југ на албанскиот дел со Горбеч (1750 м.).

Општина Ресен има површина од 739 км², поделена на копно со 562 км² и вода со 177 км² и претставува посебна просторна целина.

Во Преспанската котлина се двата национални паркови Пелистер и Галичица, Парк на природата Езерани, Споменик на природата Преспанско Езеро и дел од Биосферен резерват Преспа- Охрид заштитен од УНЕСКО.

Оваа област се смета за еколошки ентитет од глобално значење затоа што тука може да се сретнат разновидни биотопи, езера, планина и шуми кои имаат единствени, уникатни карактеристики и голем број на ендемски видови.

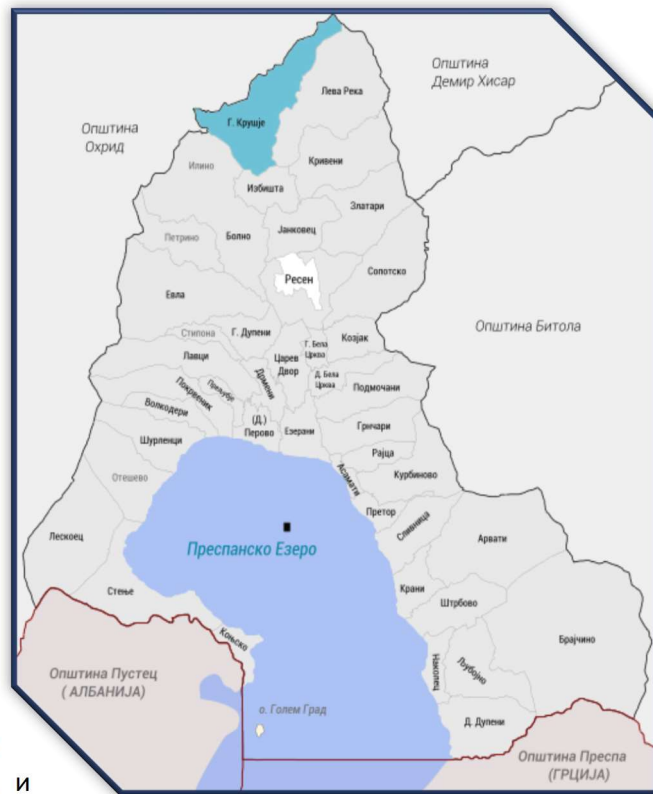
Природна реткост претставува островот Голем Град кој се наоѓа во Големото Преспанско Езеро и зафаќа површина од 1 км². Островот е обраснат е со бујна шумска вегетација со најголема застапеност на фојата која е ендемски вид.

Културата во Преспа датира уште од неолитот, пред 8000 години. Via Egnatia поминувала низ котлината за време на Римската Империја. Преспа била престолнина на моќното Самоилово Царство основано во 10 век. На територија на Општина Ресен регистрирани се 123 цркви и манастири и 130 археолошки локалитети од различни периоди од развојот на материјалната култура.

Општината Ресен се граничи со општините Охрид, Битола и Демир Хисар. Има вкупно 44 топоними на места, од кои 43 се рурални, од нив 39 активни и 4 неактивни и една урбана средина.

Согласно пописот од 2021 година во Општина Ресен живеат 14.373 жители од кои 49,98 % жени и 50,02% мажи. Населението е распоредено во 4.272 домаќинства со просечен број на членови во домаќинство 3,36 и просечна населеност од 19,45 жители/км². Население во градот Ресен 55 % и население во селата 45%. Историски бројот на жители во Општина Ресен се движел 2002 год. - 16.825 жители, 1994 год. - 17.681 жители, 1991 год. - 23.533 жители, 1981 год. - 25.360 жители.

Во Општина Ресен евидентен е регионалниот тренд на миграција и иселување на младите кон главниот град и во странство.

2 АНАЛИЗА НА ЛОКАЛНАТА ЕКОНОМИЈА

Носечки столбови на локалната економија во Општина Ресен се овоштарството, туризмот, лесна и незагадувачка индустрија

На територија на Општина Ресен евидентирани се вкупно 499 економски деловни субјекти од кои 320 се микро, 168 се мали, 6 се средни и 5 големи.

Во микро деловните субјекти вработени се вкупно 1178 работници, во малите вработени се вкупно 2097 работници, во средните 418 работници и во големите деловни субјекти вработени се вкупно 356 работници.

Број на деловни субјекти по големина и број на вработени

Малите и микро субјекти претежно припаѓаат на трговските и услужните дејности додека пак средните и големи деловни субјекти се од секторот производство и трговија на прехранбени производи, обработка на овошје и транспортни услуги.

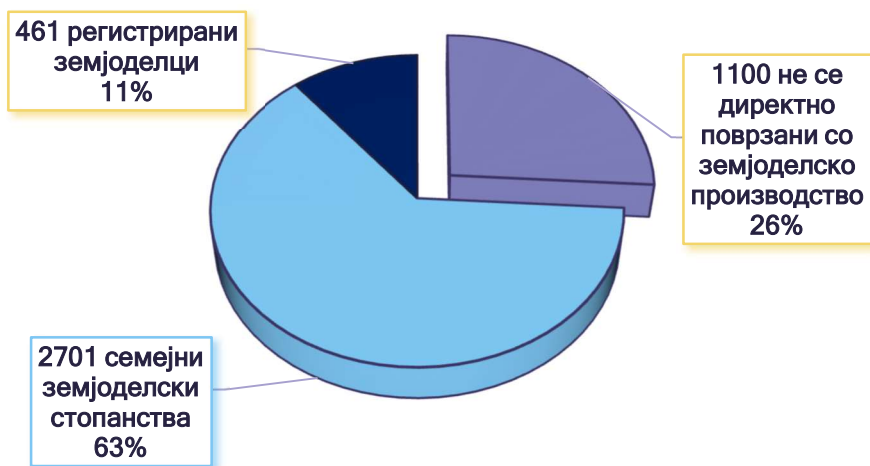
Дејност	Број
Трговија на големо и трговија на мало	224
Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	44
Стручни, научни и технички дејности	39
Дејности на здравствена и социјална заштита	33
Транспорт и складирање	32
Други услужни дејности	32
Преработувачка индустрија	27
Земјоделство, шумарство и рибарство	23
Градежништво	12
Образование	9
Административни и помошни услужни дејности	5
Уметност, забава и рекреација	5
Информации и комуникации	4
Дејности во врска со недвижен имот	4
Јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	3
Финансиски дејности и дејности на осигурување	2
Снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпад; санација на околината	1
Вкупно	499

Број на деловни субјекти по дејност

Овоштарството е најзначајна стопанска дејност во Општина Ресен со 5000 хектари под овошни насади.

Согласно пописот во 2021 во Општина Ресен има 4.272 домаќинства, од кои 74 проценти или 3.172 домаќинства (семејни земјоделски стопанства и регистрирани земјоделци) се директно поврзани со овоштарството.

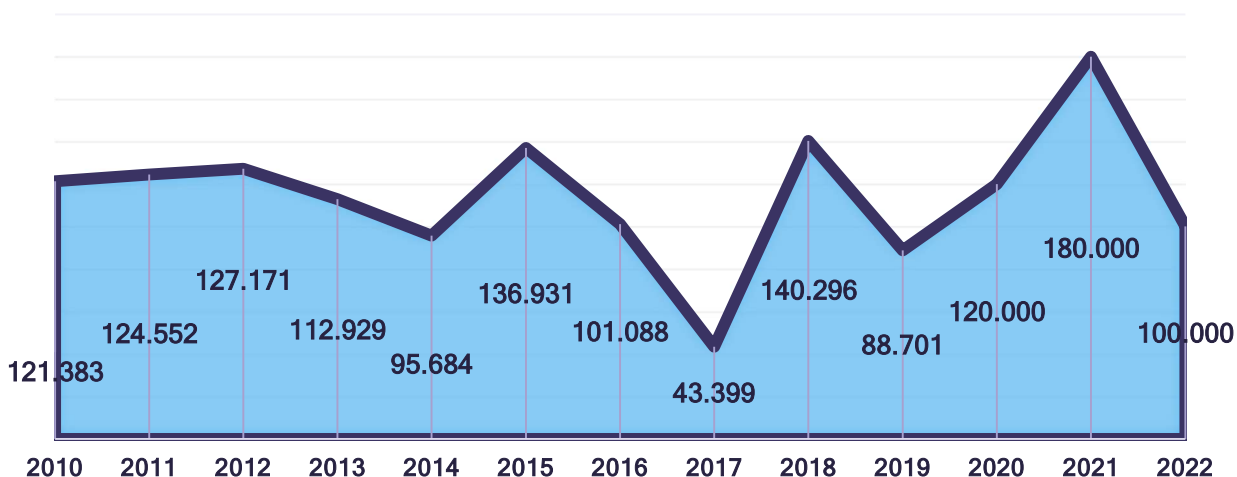
4.272 ДОМАЌИНСТВА

Број на регистрирани земјоделци/семејни земјоделски стопанства

Годишното производство на јаболка во Преспа во зависност од годината во просек се движи околу 100.000 тони.

ПРОИЗВДСВО НА ЈАБОЛКА (ТОНИ)

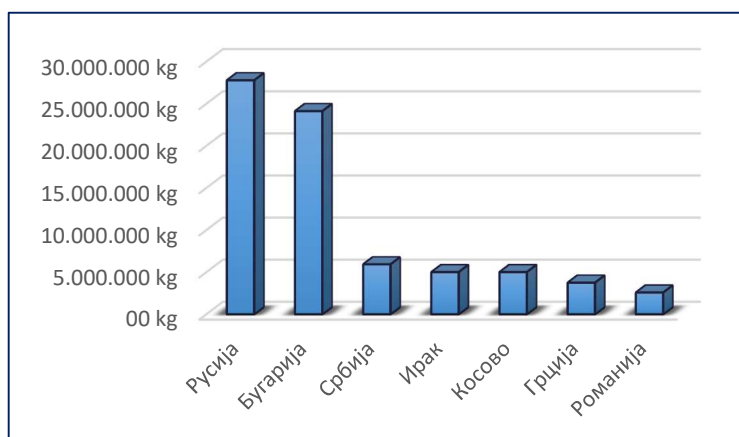

Годишно производство на јаболка

Најголем дел од годишната реколта на јаболко од Преспа се извезува во Русија, Бугарија, Србија, Ирак, Косово, Грција, Романија и др. а околу 25% од производството се пласира на домашниот пазар.

Во 2019 година, пред почетокот на здравствената и економска криза извезени се околу 74.000 тони јаболко и остварен е годишниот приход од извоз на овошје во Преспа од околу 21 милион евра.

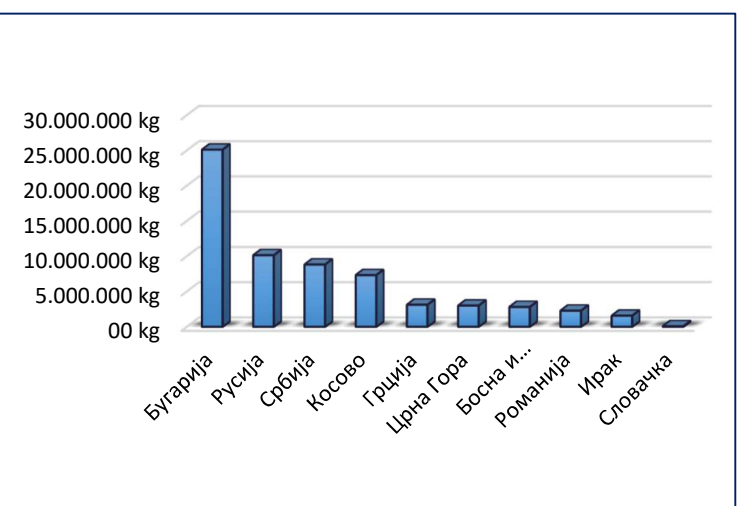
Извоз Јануари-Декември 2019			
	количина	Цена/kg	приход
Русија	27.777.778 kg	0,36 €	10.000.000 €
Бугарија	24.117.647 kg	0,17 €	4.100.000 €
Србија	5.925.926 kg	0,27 €	1.600.000 €
Ирак	5.000.000 kg	0,50 €	2.500.000 €
Косово	5.000.000 kg	0,32 €	1.600.000 €
Грција	3.747.619 kg	0,21 €	787.000 €
Романија	2.575.758 kg	0,33 €	850.000 €
Вкупно	74.144.727 kg		21.437.000 €

Извоз на јаболка во 2019 година

По 2019 година и со почетокот на здравствена и економска криза како и воениот конфликт драстично се намалува приходот од извоз на овошје во Преспа. Во 2022 година извезени се околу 64.000 тони јаболко но најчесто како индустриско јаболко по значително пониска цена. Во 2022 година остварен е приход од извоз од околу 12 милиони евра.

Извоз Јануари-Декември 2022			
	Количина	Цена/kg	Приход
Бугарија	25.123.682 kg	0,10 €	2.587.739 €
Русија	10.148.889 kg	0,50 €	5.074.445 €
Србија	8.826.396 kg	0,11 €	944.424 €
Косово	7.333.904 kg	0,22 €	1.606.125 €
Грција	3.127.116 kg	0,12 €	372.127 €
Црна Гора	3.008.771 kg	0,23 €	695.026 €
Босна и Херцеговина	2.813.778 kg	0,19 €	528.990 €
Романија	2.286.261 kg	0,24 €	548.703 €
Ирак	1.573.771 kg	0,14 €	217.180 €
Словачка	76.479 kg	0,65 €	49.711 €
Вкупно	64.319.047 kg		12.624.471 €

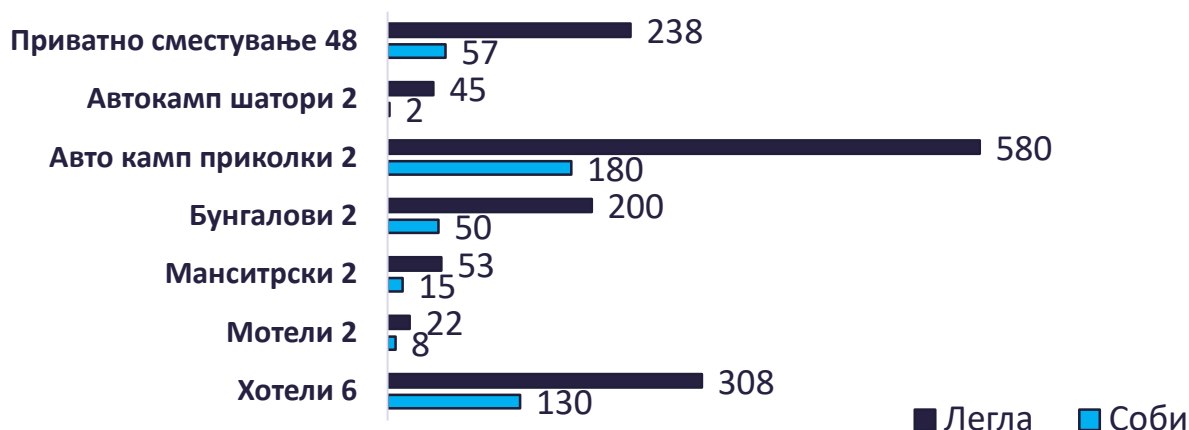

Извоз на јаболка во 2022 година

Општина Ресен има одлични услови, долга традиција, знаење и искуство за развој на овоштарството, но извозна ориентираност во региони погодени со воен конфликт и санкции, малиот број на капацитети за складирање, преработка и пласман како и малата додадена вредност на локалните земјоделски производи се актуелни предизвици на овоштарството во Преспа.

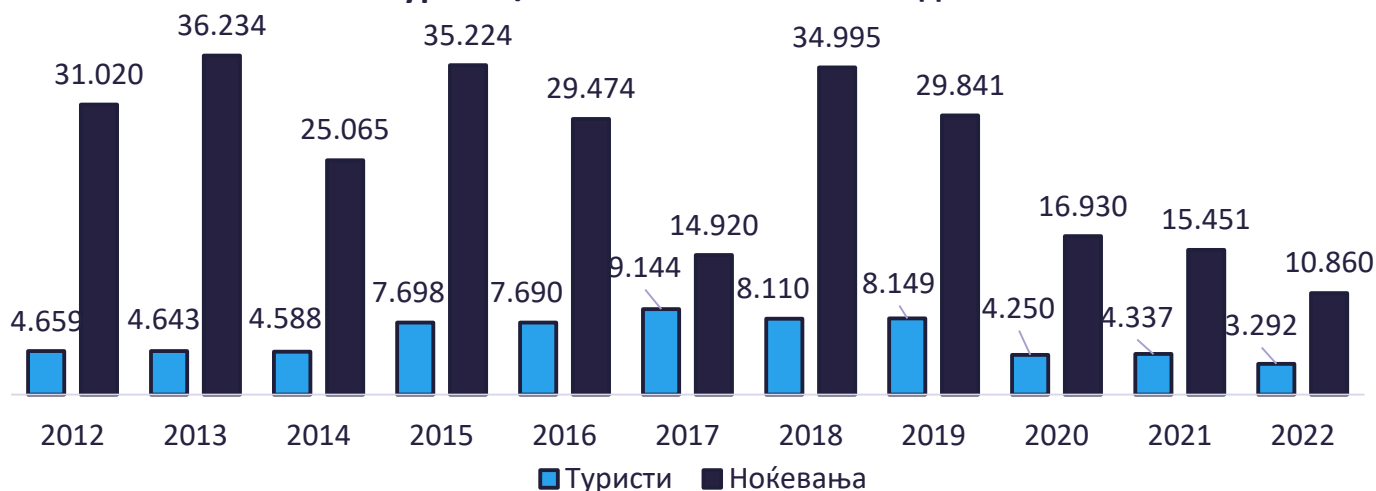
Туризмот во Општина Ресен е значајна стопанска дејност. Туристичките субјекти во Општина Ресен на располагање имаат вкупно 442 соби и 1446 легла во 6 хотели, 2 мотели, 3 автокампови и 48 угостителски услуги од мал обем во индивидуални станбени објекти. Општина Ресен располага со одлични услови за развој на алтернативни форми на туризам како рурален, здравствен, манастирски, авантуристички туризам.

Сместувачки капацитети 442 соби, 1446 легла

Во последните десетина години, Преспа во просек ја посетуваат околу 6.000 туристи годишно со просечно 25.000 ноќевања на годишно вино. Во последните три години евидентно е намалување на бројот на ноќевања на домашни и странски туристи.

Туристи/Ноќевања 2012-2022 година

2.1 ЛОКАЛНА СОРАБОТКА И ВМРЕЖУВАЊЕ

Со цел подобрување на бизнис климата на локално ниво како и подобрување на комуникацијата со приватниот сектор во Општина Ресен формиран е Локален социо економски совет во кој партнерски членуваат Општина Ресен, Сојуз на синдикати, Локални бизнис субјекти, претставници на АВРМ, центар за социјални работи, образовни институции и други засегнати и заинтересирани страни.

Целта на ова советодавно тело е да поттикне соработка за стратешки прашања за локален економски и одржлив развој на општината, утврдување развојни и структурни приоритети, привлекување на домашен и странски капитал, насоки за водење на локална економска политика и поволна средина за развој на бизнисот, подобрување на протокот на информации, услугите за бизнисите како и некои административни процедури, градење партнерства со регионални, национални и меѓународни субјекти.

Локалниот економско-социјален совет на Општина Ресен разгледува прашања, дава мислења, предлози и препораки до Советот на Општината и други органи.

Редовно, градоначалникот и општинската администрација одржуваат средби со граѓаните, граѓанските здруженија и стопанството со цел подобрување на општинските услуги, подобрување на условите за водење на бизнис, имиџот на општината како погодно место за водење бизнис и квалитетно живеење. Помош на општинската администрација на бизнис секторот во давање на насоки, информации, стручна помош за аплицирање за добивање на грантови пред домашни и странски донатори и други фондови за финансирање.

Во делот на локална соработка и вмрежување предизвик претставува непостоењето на формално регистрирана форма на здружување на бизнис секторот на локално ниво, нема локална комора, ниту туристичка асоцијација во општината, недоволно вмрежување и создавање на заедничка туристичка понуда вклучително и прекугранична регионална заедничка туристичка понуда на Преспа како една прекугранична туристичка дестинација.

2.2 БИЗНИС ОКРУЖУВАЊЕ ТРАНСПАРЕНТНОСТ И АДМИНИСТРАЦИЈА БЕЗ КОРУПЦИЈА

Една од главните функции на локалната администрација е да воспостави оперативна средина за сите чинители, вклучително и приватниот сектор и граѓанското општество. Колку оваа средина е поотворена, потранспарентна, толку целокупниот систем станува пожив, поефикасен и поздрав. Нулта толеранција кон корупцијата, како и посветеноста на принципите на доброто управување (како што се учество, инклузивност, отчетност и владеење на правото), се предуслови за зголемување на довербата на деловните кругови, довербата на граѓанското општество и општо задоволство на локалната заедница.

Предизвик за бизнис секторот е тоа што нема локални субјекти со советодавна улога како бизнис инкубатори, и обуки за искористување на средства за започнување на нови бизниси како и унапредување и осовременување на постоечките.

Во земјоделството се предвидуваат мерки и активности за поттикнување на инвестиции во откупно дистрибутивни центри за складирање и пласман на земјоделските производи, поттикнување на преработки на земјоделски производи и добивање на додадена вредност на примарниот производ, поттикнување на брендирање и препознатливост на локалните земјоделски производи како производи со географско потекло, како и обуки и помош при подготовка на документација за искористување на средства од ИПАРД програмата за земјоделство.

Во туризмот се предвидуваат мерки за подобрување на инфраструктурата на туристичките локалитети, поттикнување на вмрежување и создавање на заедничка туристичка понуда на Преспа како една прекугранична туристичка дестинација, споделување на добри практики и обука за комуникациски вештини, стандардизација на туристичката/гостителската понуда, маркетинг и сл.

Во однос на транспарентност и борба против корупција, општината редовно ги објавува своите финансиски извештаи, буџет, завршни сметки, јавни набавки, годишни планови, соопштение за јавна презентација и јавни анкети на општинската веб страна така што сите релевантни информации се на располагање на приватниот сектор како и другите чинители во општеството.

Локалната самоуправа градоначалникот, советниците, стручните служби во секојдневното работење остваруваат редовни контакти со граѓаните, граѓанските организации и стопанството се практикува отчетност и транспарентност преку информирање на електронските медиуми и социјални мрежи и одржување на седници на Советот отворени за јавноста.

Сите тендерски постапки организирани од страна општинската администрација се објавени на електронски систем за јавни набавки (<https://e-nabavki.gov.mk/>) и на отворањето на понудите може да учествува секоја заинтересирана страна.

Транспарентноста е општоприфатен основен принцип на јавните набавки за унапредување на конкуренцијата, зголемување на ефикасноста на потрошените средства и ги намалува заканите од корупција.

Транспарентниот процес на јавни набавки им овозможува на граѓаните да бараат отчетност и одговорност од локалната самоуправа.

2.3 ПРИСТАП ДО ФИНАНСИИ И ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА

Достапноста и пристапот до финансирање е речиси секогаш голем предизвик за новите и малите бизниси.

Финансирањето е предуслов за поттикнување на претприемништвото.

Основен предизвик на претприемачите, малите и средни претпријатија за започнување/унапредување на бизнисот е обезбедување на финансиски средства.

Општината има лимитирана улога во обезбедување на финансии на локално ниво, но може да придонесе индиректно преку насочување постоечките извори на финансии во соодветната локална област.

Финансиските средства може да се обезбедат од разни извори, како што се сопствени средства, приватни инвеститори, банки, инвестициони фондови, владини институции, и сл.

Секоја од банките кои имаат свои експозитури во Општина Ресен имот своја свои кредитни линии на кредитирање на стопанските субјекти. Комерцијалните банки најчесто нудат кредити за инвестиции во основни средства, обртни средства и средства за рефундирање на обврски од други банки наменети за бизниси, земјоделци, јавни претпријатија. Кредитите може да бидат 10.000 до 500.000 евра. Услови за добивање кредит се хипотекарен залог, залог на подвижни предмети, меница во форма на нотарски акт, жирант и сл.

Национални програми за поддршка на претприемништвото и претпријатијата се од голема важност за пристапот до финансии од страна на претпријатијата. Такви се Фонд за иновации и технолошки развој, ИПАРД, Министерство за економија, мерки на Агенција за вработување, и сл.

Фондот за иновации и технолошки развој поддржува основање на иновативни стартап компании, комерцијализација на производи и услуги основање, финансирање на социјални претпријатија и сл. Висината на средства за поддршка може да биде од 5 000 евра па до 300 000 евра.

ИПАРД Програмата имплементирана од Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој АФПЗРР подржува инвестиции во основни средства на земјоделски стопанства, инвестиции во основни средства за преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи, инвестиции во руралната јавна инфраструктура, инвестиции во руралната јавна инфраструктура, инвестиции за диверзификација на земјоделското производство.

Македонска банка за поддршка на развојот МБПР нуди финансиски и нефинансиски услуги како финансирање на развојот на македонското стопанство, финансирање на инфраструктурата, поддршка на развојот на малите и средни претпријатија, поттикнување на извозот, поттикнување на заштита на животната средина, осигурување на извозот на македонски производи и услуги од комерцијални и политички ризици и поддршка на регионалниот развој.

Европската банка за обнова и развој ЕБОР банката промовира кофинансирање и странски директни инвестиции, го мобилизира домашниот капитал и обезбедува техничка помош, работи со банки, индустрии и бизниси, како и со јавни претпријатија.

Агенцијата за поддршка на претприемништво АППРМ ги поддржува микро, малите и средни бизниси и промовира на претприемништво преку нефинансиски и финансиски форми на поддршка.

Агенцијата за вработување АВРМ имплементира програми и проекти насочени кон невработените лица, правни субјекти, микро, мали и средни претпријатија и занаетчии за отворање на нови работни места.

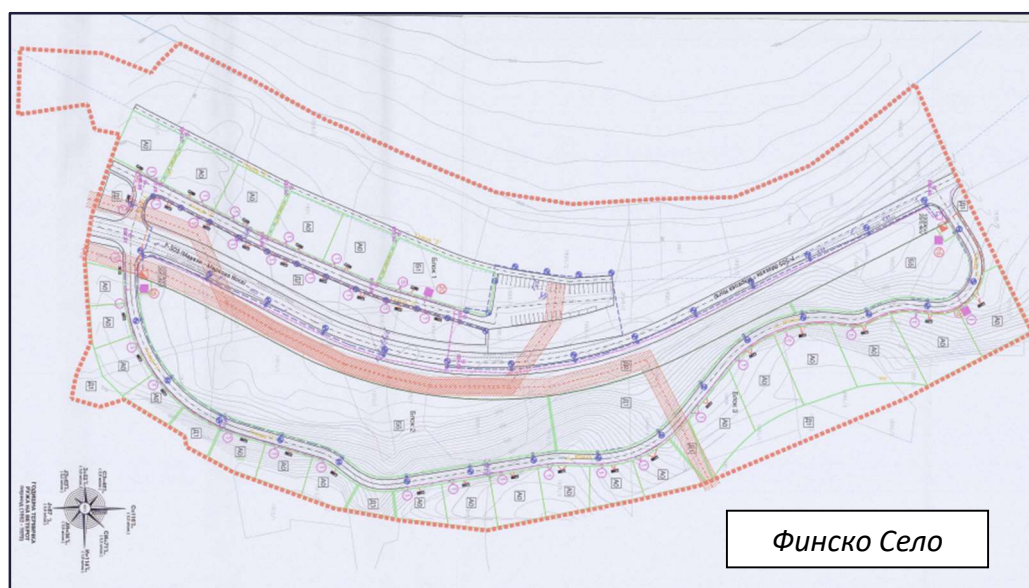
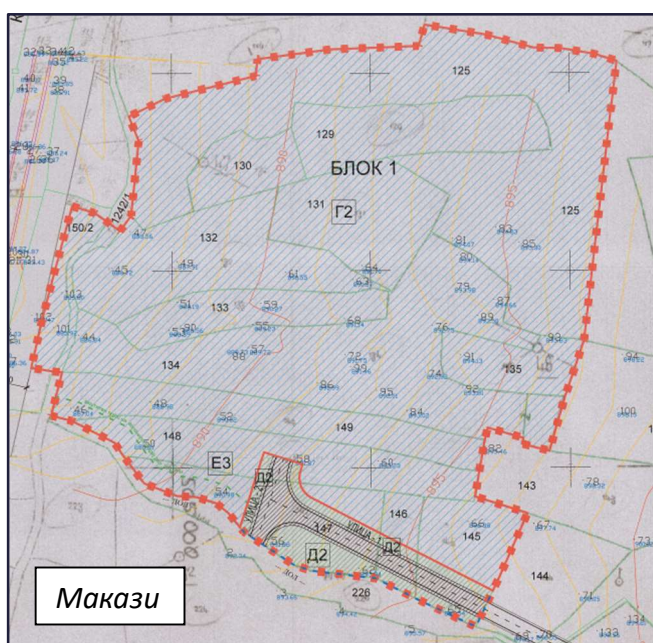
Министерство за економија на национално и регионално имплементира програми за поддршка и развој на малите и средните претпријатија за конкурентност, иновации и претприемништво.

2.4 ЗЕМЈИШТЕ И ИНФРАСТРУКТУРА

Индустриска зона Макази е на површина од 5 хектари во близина на магистралниот патен правец А3 Битола-Ресен со намена откупни и дистрибутивни центри, ладилници, складишта, преработка на овошје и зеленчук. Индустриската зона е изградена.

Индустриска зона Преспатекс е на површина од 24 хектари во близина на магистралниот патен правец А3 Битола-Ресен со намена лесна индустрија, производство на сокови, текстилна конфекција, складишни објекти. Индустриската зона е изградена.

Финско село е урбанизирано земјиште е на површина од 24 хектари во близина на село Долно Дупени (Маркова Нога) со намена хотели и ресторани, домување од мал обем, терени за порт и рекреација. Земјиштето не е изградено.

Во однос на земјиште и инфраструктура се јавува потреба од нова индустриска зона со соодветна комунална инфраструктура и изработка на каталог на слободно земјиште и објекти погодни за инвестиции.

2.5 РЕГУЛАТОРНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Развојот на регулаторната институционална рамка е дел од процесот на трансформација на општествено-економскиот систем и изградбата на пазарната економија.

Стопанството е во тесна партнерска корелација со локалната самоуправа за создавање на погодна бизнис средина. Локалната самоуправа гради партнерски односи со стопанството преку доближување и пристапност на административните услуги и процедури, едношалтерски систем и онлајн услуги.

Регистрирањето на фирма е формализирање на процесот на започнување на бизнис. Регистрацијата на нови бизниси се одвива по брза постапка во Централен регистар.

Пријавата за упис на друштвото со сите потребни документи се доставува до Централниот Регистар или електронски на е-Регистрација преку овластени регистрациони агенти или самостојно доколку се поседува дигитален сертификат. Постапката се состои од 3 чекори: (1) обезбедување на сертификат, (2) подготовка на документацијата и (3) поднесување на пријавата. Регистрацијата се прави без никакви трошоци ниту кон Централниот регистар, ниту кон регистрациониот агент.

Земјоделска дејност може да врши физичко лице чиј обем на работа не ја надминува земјоделската дејност од помал обем (дејност од помал обем претставува вршење на земјоделска дејност лично од земјоделецот и најмногу 10 вработени, вклучувајќи ги и членовите на неговото семејство како и најмногу 5 сезонски работници).

Индивидуалниот земјоделец треба да е запишан во регистарот на индивидуални земјоделци во подрачната единица на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Локалната администрација е насочена кон потребите на граѓаните и овозможува лесно достапни услуги, како и електронски услуги на општинската веб страна.

Согласно консултациите со стопанството, најголем предизвик се обемните процедури за урбанизација и издавање на соодветни дозволи за градење.

Процесот за издавање на одобрение се спроведува електронски започнувајќи од електронско поднесување и потпишување на потребната документација од страна на инвеститорот, електронска подготовка и донесување на актите во постапката, електронско известување и обезбедување на потребни податоци и документација од останати вклучени субјекти и електронско издавање на актите во постапката. Постапката се спроведува во координација и со други институции од каде и произлегува обемноста и времетраењето на процесот за издавање на одобрение.

2.6 ВЕШТИНИ ЧОВЕЧКИ КАПИТАЛ И ИНКЛУЗИВНОСТ

Од регистрираните 1234 невработени кои активно бараат работа во Општина Ресен, 43% се жени и 57% се мажи. Од аспект на образование, доминираат лица со ниско образование. Скоро половина (48%) од невработените лица се без основно и со основно образование (42%) и непотполно средно образование.

Побарувачката за работен кадар со средно стручно образование е поголема во споредба со оние со средно општо образование. Најголема побарувачка има за занимања за индустриски начин на работа во производство и вклучуваат: шивач, продавач, возач на товарно возило, келнер, бравар, магационер, заварувач, готвач и слични занимања. Следни побарувани работници со средно образование се работници во услужни дејности и продажба, и ракувачи и поставувачи на машини и постројки. Сите побарувани работници со високо образование се во занимањето стручњаци и научници, од нив, една третина се однесува на систем администратор и за програмер.

Генерален заклучок е дека суфицитарни јазови (кога понудата е поголема од побарувачката) се појавуваат кај занимањата со високи вештини, особено кај општествени и образовни занимања. Додека, кај занимањата со средни и ниски вештини доминираат дефицитарни јазови, со недостиг од работници со средно образование, за различни занимања.

Во Општина Ресен има едно средно училиште СОУ Цар Самоил. Се очекува средното училиште во следните четири години да продуцира околу 300 профилирани кадри на пазарот на труд. Од кои 80% од продуцираните кадри се со гимназиско образование, кои се класифицираат како без занимање, додека останатите 20% се во занимањето помошни стручњаци за наука и инженеринг (агротехничар и техничар за фитомедицина/земјоделско-ветеринарен насока и техничар за фармерско производство/Земјоделско-ветеринарен).

Трендот на миграција кон економии каде повеќе е платена работната рака е глобален и локалната самоуправа нема механизми за справување со истиот. Евидентен е недостаток на сезонска работна сила, претежно во овоштарството.

Долгорочно за очекување е висококвалификуван кадар да е дефицитарен, како резултат на миграцијата во соседните општини каде има големи производни капацитети од автомобилската индустрија.

2.7 НАДВОРЕШНО ПОЗИЦИОНИРАЊЕ И МАРКЕТИНГ

Преспанскиот регион е сместен на Балканскиот Полуостров, на тромеѓето помеѓу Република Северна Македонија, Албанија и Грција. Оваа област е еколошки ентитет од глобално значење бидејќи тука може да се сретнат разновидни биотопи: езера, планина и шуми кои имаат единствени, уникатни карактеристики. Преспанско Езеро, прогласено за споменик на природата е меѓу најстарите езера во Европа во кое може да се најдат голем број на ендемски видови. Регионот се Охрид -Преспа е прогласен за биосферен резерват заштитен од УНЕСКО.

Преспанската котлина е помеѓу двата национални паркови Пелистер и Галичица, а на северниот дел од езерото на површина 1917 ha сместен е Паркот на Природа Езерани живеалиште на околу 200 видови на птици од кои 62 видови се ставени на листата на заштитени видови во согласност со Берн Конвенцијата.

Природна реткост е островот Голем Град кој се наоѓа во Големото Преспанско Езеро и зафаќа површина од 1 км². Островот е обраснат е со бујна шумска вегетација со најголема застапеност на фојата која е ендемичен вид. На островот постоеле 7 цркви, од кои сочувана е само црквата Св. Петар. Островот е археолошки локалитет со остатоци од живеалишта, цркви некрополи од Римската епоха и средновековието, богат резерват на ендемични растенија и како природна реткост заштитет со закон и изолиран хабитат со минимално влијание од страна на човекот.

Благодарение на природно-географските услови Преспа била населена од најстари времиња.

Извршените археолошки истражувања во изминатиот период упатуваат на остатоци од материјалната култура од најстарите историски периоди до денес, на многу популации и цивилизации што оставиле длабоки траги како во материјалната, така и во духовната култура.

На подрачјето на Преспа регистрирани се 130 археолошки локалитети од различни периоди од развојот на материјалната култура, потоа 1000 археолошки експонати, 500 монети, како и 450 експонати од етнолошко наследство.

Регистрирани се 123 цркви и манастирски комплекси, како и 1024 икони. Како позначаен споменик од сакралната архитектура претставува црквата „Св. Горѓи“ во селото Курбиново изградена во 1191 година. Други значајни цркви и манастири се следните: „Св. Илија“ во с. Грнчари (XIII век), „Св. Петар“ — Остров Голем Град (XIV век), Сливнички манастир (XVI век), Св.Петка“ во с. Брајчино (XVII век) и други.

Со старата селска архитектура по својата специфичност и по своите вредности се истакнуваат населбите Брајчино, Љубојно, Долно Дупени, Јанковец, Кривени, Лева Река, кои со својата архитектура претставуваат посебни целини, куќи од камен, фурни и плетени огради.

По своите градителски специфичности населбата Коњско се вбројува во една од најатрактивните населби не само во Преспа, туку и пошироко. Објектите се градени од плетвар облепен со кал и со својата конструкција потсеќаат на праисториските градби од времето на неолитот. Зачувани се во многу мал обем.

Ресен е препознатлив по архитектонското остварување на познатата зграда Сарај - споменик на културата во изградена во почетокот на XX век од страна на Ахмет Нијази Беј еден од водачите на младотурската револуција. Објектот е градба од неокласицизмот со монументален изглед и прекрасна фасадна декорација

Во објектот Сарај се сместени Домот на култура Драги Тозија музејската збирка (составен дел од националната установа Музеј на Македонија), постојаната ликовна изложба на Кераца Висулчева и Ресенската керамичка колонија.

Преспа е регион со големо природно, културно историско наследство, регион со голем потенцијал за развој на туризмот. Предизвик за локалната самоуправа е унапредување на условите за искористување на ресурсите во функција на развој на туризмот.

Ресен се наоѓа на местото на некогашната римска населба Скиртијана на патот Виа Игнација. Ресен е стара населба, која за првпат се споменува во 1337 година под името Росне“. Според историчарите за прв пат добива статус на град пред 3-4 века. Според локацијата среде големо плодно поле, покрај река, со постепено доселување на Турците и изградбата на јавни објекти, касарна, џамии, многу бргу се издигна во нахиски (околиски) центар, Ресен претставува основен центар на занаетчиството во Преспа кое најпрвин егзистирало како аматерска а потоа прераснало во професионална и основна дејност.

Трговијата се појавува во осумдесеттите години на XIX век, кога биле отворени првите дуќани за стока и широка потрошувачка (килими, чаршави, леб, алати, предмети за домаќинството и др).

Индустриското производство се појавува непосредно пред втората светска војна со отворање на фабриката за производство на ќерамиди и тули (1936). Индустриското производство зазема поголем замав по втората светска војна кога беа отворени повеќе производни и други организации.

Додека почетоците на угостителството во Ресен ги среќаваме во втората половина на XV век, а во поразвиена форма оваа стопанска гранка се јавува во првата половина од XX век кога печалбарите повратници поцнале да отвораат кафани, ресторани, хотели во кои можело да се добие пијалок, јадење а по потреба и да се преноќи Ресенчани својата егзистенција ја обезбедуваат преку земјоделството, сточарството, трговијата, угостителството и индустријата како и работа во јавните претпријатија и органите на локалната и државната администрација.

3.АНАЛИЗА НА СИЛНИ СТРАНИ СЛАБИ СТРАНИ МОЖНОСТИ И ЗАКАНИ

Визија:

Општина со одржлив економски развој, со препознатливи земјоделски производи, Преспа посакувана туристичка дестинација за езерски, авантуристички, здравствен и екотуризам.

Стратешки цели:

- Подобрување на условите за инвестиции во локалната економија.
- Подобрување на туристичка понуда на Преспа
- Подобрување на конкурентноста на локални производи и пласман на нови пазари.

ОПШТИНА РЕСЕН SWOT АНАЛИЗА

Силни страни	Слаби страни
<p>-Поволни услови за земјоделско производство.</p> <p>-Долга традиција, знаење и искуство во производство на јаболка.</p> <p>-Поволни услови за развој на туризмот, Преспанско Езеро, остров Голем Град национални паркови Пелистер и Галичица, Парк на природа Езерани, културно и историско наследство.</p> <p>-Поволни услови за развој на здравствен туризам (единствена болница за неспецифични респираторни заболувања Отешево)</p> <p>-Поволни услови за искористување на обновливи извори на енергија (голем број на сончеви денови).</p>	<p>- Недоволна диверзификација на пласманот на јаболката и извозна ориентираност на земјоделското производство во региони погодени со воен конфликт и санкции.</p> <p>-Недоволна промоција, непепознатливост и мала додадена вредност на локалните земјоделски производи.</p> <p>-Недоволна искористеност на локалните ресурси за развој на туризмот.</p> <p>-Мал број на сместувачки капацитети.</p> <p>-Мал број и недоволно квалитетни туристички производи.</p> <p>-Непостоење на локална туристичка организација.</p> <p>-Недоволна промоција и маркетинг на регионот како туристичка дестинација.</p> <p>-Недоволно претприемачки вештини и бизнис идеи кај локалното население.</p>
Можности	Закани
<p>-Достапност до финансиски средства од домашни и странски фондови и програми.</p> <p>-Зголемена побарувачка за алтернативни форми на туризам.</p> <p>-Зголемена побарувачка за еколошки и органски земјоделски производи и преработки.</p> <p>-Отворање на граничен премин со Маркова Нога со Грција, заедничка прекугранична туристичка понуда на преспанскиот регион, „Три држави, две езера една дестинација – Преспа,,</p>	<p>-Воен конфликт затворање на извозни пазари за земјоделски производи</p> <p>-Пандемија, енергетска и економска криза, кои влијаат негативно на патувањата во целина.</p> <p>-Загадување на водата и осцилации на нивото на Преспанско Езеро.</p> <p>-Миграција на население.</p>

4. АКЦИОНЕН ПЛАН

1. Стратешка цел: Подобрување на условите за инвестиции во локалната економија						
Клучна цел	Активности	Временска рамка	Вклучени партнери	Буџет (МКД)	Резултати	Индикатори
1.1 Инвестиции во комунална инфраструктура	1.1.1. Подготовка на урбанистичка/техничка документација за инфраструктура	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции. Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	3.000.000	Подготовка на урбанистичка/техничка документација за изградба/реконструкција на патна инфраструктура, водовод, канализација, пречистителни станици, јавни објекти и сл.	Број на подготвени урбанистички/основни проекти
	1.1.2. Изградба/реконструкција на комунална инфраструктура	2023-2027		15.000.000	Изградба/реконструкција на патна инфраструктура, водовод, канализација, пречистителни станици, јавни објекти и сл.	Број на изградени/реконструирани и инфраструктурни објекти
1.2 Поттикнување на формирање на индустриска развојна зона	1.2.1. Лоцирање на соодветно земјиште и подготовка на урбанистичка/техничка документација за индустриска развојна зона.	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции. Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	2.000.000	Лоцирање на соодветни парцели и подготовка на урбанистичка/техничка документација за воспоставување индустриска развојна зона.	Број на градежни парцели
	1.2.2. Изградба на комунална инфраструктура до и во индустриска развојна зона	2023-2027		10.000.000	Изградба на патна инфраструктура, водовод, канализација, енергетска инфраструктура и сл.	Број на изградени инфраструктурни објекти

1. Стратешка цел: Подобрување на условите за инвестиции во локалната економија

Клучна цел	Активности	Временска рамка	Вклучени партнери	Буџет (МКД)	Резултати	Индикатори
1.3 Поттикнување на претприемништво, поддршка на мали и средни претпријатија	1.3.1 Мапирање на МСП во Општина Ресен	2023	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции. Стопански субјекти. Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	500.000	Мапирање на МСП во Општина Ресен, изработка на база на податоци и адресар на локалното стопанство.	Изработена база на податоци и адресар на локалното стопанство.
	1.3.2 Информирање, подигнување на капацитетите и поддршка на МСП за искористување на развојни прогрни, фондови мерки и кредити.	2023-2027		500.000	Информирање на МСП за можностите за искористување на развојни прогрни, фондови мерки и кредити. Подигнување на индивидуалните капацитети на МСП. Поддршка во подготовка на соодветни апликации и сл.	Број на информирами МСП за можностите за искористување на развојни прогрни, фондови, мерки и кредити. Број на МСП за корисници на развојни прогрни, фондови, мерки и кредити.
	1.3.3. Поттикнување на претприемништво	2023-2027		1.000.000	Воспоставување на регионална институционална соработка за поддршка на претприемништвото, бизнис инкубатори, поддршка на стартап бизниси и сл.	Број на нови стартапи.
	1.3.4 Унапредување на работата на Локалниот Социо Економски Совет на Општина Ресен	2023-2027		500.000	ЛЕСС има консултативно советодавна функција, разгледува, дава предлози, препораки и иницијативи за локален економски развој.	Број на предлози, препораки и иницијативи.

1.Стратешка цел: Подобрување на условите за инвестиции во локалната економија

Специфична цел	Активности	Временска рамка	Вклучени партнери	Буџет (МКД)	Резултати	Индикатори
1.4 Унапредување на пазарот на трудот	1.4.1 Вмрежување на учесници на пазарот на трудот	2023-2027	Образовни институции. Стопански субјекти, Домашни и странски донатори и програми	500.000	Информирање, подигнување на капацитетите и поддршка за искористување на стимулативни мерки при вработување и самовработување, поддршка на социјална инклузија при вработувањето, промоција на можностите за започнување и унапредување на бизниси.	Број на субјакти корисници на стимулативни мерки при вработување и самовработување, поддршка на социјална инклузија.
	1.4.2 Унапредување на образованието во согласност со потребите на пазарот на трудот	2023-2027		1.500.000	Анализа на пазарот на трудот, поттикнување на отворање паралелки за дефицитарни занимања, поддршка на иновативни програми, поддршка на неформално, перманентно и доживотно учење, поддршка на научно истражувачка дејност, развој на дуално образование.	Број на ученици вклучени во иновативни програми, дуално образование, неформално учење и во научно истражувачка дејност.

1.Стратешка цел: Подобрување на условите за инвестиции во локалната економија

Специфична цел	Активности	Временска рамка	Вклучени партнери	Буџет (МКД)	Резултати	Индикатори
1.5 Зелена економија	1.5.1 Поттикнување и поддршка за зелени бизниси.	2023-2027	Општина Ресен, Влада/Надлежни министерства/агенции. Стопански субјекти, Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии.	500.000	Информирање поттикнување и поддршка на стопанството користење на средства програми, фондови мерки и кредити за зелени бизниси. Имплементација на стандарди, одржливост, интеграција, вредносни синџири и сл.	Број на информирани стопански субјекти за можностите за искористување на програми, фондови мерки и кредити за зелени бизниси. Број на стопански субјекти корисници на развојни програми, фондови, мерки и кредити.
	1.5.2 Поттикнување и поддршка на стопанството за енергетска ефикасност и искористување на обновливи извори на енергија	2023-2027		500.000	Информирање поттикнување и поддршка на стопанството за искористување на средства од домашни и странски фондови за инвестиции за енергетска ефикасност и обновлива енергија.	Број на информирани стопански субјекти за можностите за искористување на програми, фондови мерки и кредити за енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија. Број на стопански субјекти корисници на програми, фондови, мерки и кредити за енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија.

1.Стратешка цел: Подобрување на условите за инвестиции во локалната економија

Специфична цел	Активности	Временска рамка	Вклучени партнери	Буџет (МКД)	Резултати	Индикатори
1.6 Дигитална инфраструктура и јавни услуги	1.6.1 Поттикнување и развој на дигитална инфраструктура и дигитални услуги	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции. Стопански субјекти. Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	2.000.000	Развој на платформа за дигитални јавни услуги и услуги за бизнис секторот, поставување на точки за бесплатен пристап до интернет на јавни површини и објекти ,развој на мобилни апликации за специфични услуги (бизнис услуги, социјални услуги, туристичка понуда и културно наследство и сл.	Број на дигитални услуги. Број на точки со бесплатен пристап до интернет. Број на корисници на дигитални јавни услуги.
1.7 Циркуларна економија	1.7.1 Поттикнување на процесот на воспоставување на циркуларна економија на локално ниво	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции. Стопански субјекти. Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	500.000	Поттикнување на циркуларна економија како принцип за намалување на загадувањето, оддржлива употреба на природните ресурси и рециклирање со цел кон постепено одвојување на економската активност од потрошувачката на конечни ресурси и елиминирање на отпадот.	Број на инвестиции во циркуларна економија.

1.Стратешка цел: Подобрување на условите за инвестиции во локалната економија

Специфична цел	Активности	Временска рамка	Вклучени партнери	Буџет (МКД)	Резултати	Индикатори
1.8 Креирање на партнерства и вмрежување	1.8.1 Поттикнување и унапредување на соработка на стопанските субјекти во ПРЕСПА прекуграничната област	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции. Стопански субјекти.	500.000	Активности за вмрежување поттикнување на заеднички иницијативи за инвестиции, унапредување на производство, креирање на производи карактеристични за регионот, изработка на стратешки документи, субјекти во Преспа прекуграничната област и сл.	Број на партнерски имплементирани проекти.
	1.8.2 Поттикнување на партнерства, вмрежување, членување во организации и други форми на здружување во ЕУ	2023-2027	Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	500.000	Активности за вмрежување, поттикнување унапредување на соработката со партнери од ЕУ и ИПА држави. Имплементација на проекти на партнерски проекти, членување во Европски мрежи, организации и други форми на здружување.	Број на партнерски имплементирани проекти.

1.Стратешка цел: Подобрување на условите за инвестиции во локалната економија

Специфична цел	Активности	Временска рамка	Вклучени партнери	Буџет (МКД)	Резултати	Индикатори
1.9 Подигнување на капацитетите на локалната самоуправа	1.9.1 Подигнување на капацитетите на општината за подготовка, апликација и реализација на проекти за локален економски развој	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции. Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	500.000	Подигнување на капацитетите на локалната самоуправа за соработка со бизнис сектор, развој и поддршка на претприемништвото и иновациите, организација на настани за поддршка на бизнис секторот, поддршка на специфичните бизнис целни групи (млади, жени, социјално ранливи категории граѓани), развој на бизнис инкубатории стартап центри, поддршка на рурален развој, поддршка на локални акциони групи, поддршка на земјоделците, развој и промоција на туризмот, прекугранична соработка, трансфер на знаења и искуства од добри практики.	Број на имплементирани проекти, број на
1.10 Промоција и маркетинг на можности за инвестиции	1.10.1 Промотивни активности за конкурентноста на општината за инвестиции	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции.	500.000	Промоција на конкурентните предности на општината како дестинација привлечна за инвестиции.	Број на изработени публикации, одржани настани, информативни средби и сл.

2. Стратешка цел: Подобрување на туристичката понуда на Преспа

Специфична цел	Активности	Временска рамка	Вклучени партнери	Буџет (МКД)	Резултати	Индикатори
2.1 Инвестиции во туристичка инфраструктура	2.1.1. Подготовка на урбанистичка/техничка документација за туристичка инфраструктура	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции.	2.000.000	Подготовка на урбанистичка/техничка документација за изградба/реконструкција на инфраструктура во функција на развој на туризмот.	Број на подготвени урбанистички/основни проекти
	2.1.2. Изградба/реконструкција на туристичка инфраструктура	2023-2027	Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	15.000.000	Изградба/реконструкција на патна и комунална на инфраструктура во функција на развој на туризмот.	Број на изградени/реконструирани инфраструктурни објекти
2.2 Поттикнување на формирање на туристичка развојна зона	2.2.1. Лоцирање на соодветно земјиште и подготовка на урбанистичка/техничка документација за индустриска развојна зона.	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции.	2.000.000	Лоцирање на соодветни парцели и подготовка на урбанистичка/техничка документација за воспоставување туристичка развојна зона.	Број на градежни парцели
	2.2.2. Изградба на комунална инфраструктура до и во туристичка развојна зона	2023-2027	Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	15.000.000	Изградба на патна инфраструктура, водовод, канализација, енергетска инфраструктура и сл.	Број на изградени инфраструктурни објекти

2. Стратешка цел: Подобрување на туристичката понуда на Преспа

Специфична цел	Активности	Временска рамка	Вклучени партнери	Буџет (МКД)	Резултати	Индикатори
2.3 Поддршка на локалните туристички и угостителски субјекти за унапредување на туристичката понуда	2.3.1 Информирање, поттикнување и поддршка на локалните туристички и угостителски субјекти во искориување на домашни странски програми и фондови	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции. Туристички и угостителски субјекти.	500.000	Евиденција на туристички и угостителски субјекти, туристички локалитети и знаменитости од интерес за развој на туризмот во Општина Ресен. Информирање, поттикнување и поддршка за искориување на домашни и странски програми и фондови за унапредување на туристичката понуда, и развој на нови туристички производи.	Број на информирани и поддржани туристички и угостителски субјекти
	2.3.2 Подигнување на квалитетот и промоција на туристичката понуда	2023-2027	Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	500.000	Анализа на состојбите за туристичкиот пазар, поттикнување на вмрежувања на туристичката понуда, промоција и пласман на локални туристички производи, промотивни активности, изработка и пласман на промотивен материјал, дигитални алатки и промотивни настани.	Број на остварени соработки/Број на иницијативи/Број на обуки.

2. Стратешка цел: Подобрување на туристичката понуда на Преспа

Специфична цел	Активности	Временска рамка	Вклучени партнери	Буџет (МКД)	Резултати	Индикатори
2.3 Поддршка на локалните туристички и угостителски субјекти за унапредување на туристичката понуда	2.3.3 Подобрување, стандардизација и вмрежување на туристичката понуда	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции.	1.000.000	Подигнување на капацитетите на давателите на туристички и угостителски услуги преку подигнување индивидуалните капацитети на субјектите, стандардизација на туристичката понуда, споделување и имплементација на добри практики, соработка со научни институции од областа, вмрежување на туристичката понуда на локални и прекугранични субјекти.	Број на остварени соработки/Број на иницијативи/Број на обуки.
	2.3.4 Унапредување на развојот на вредносни синџири во туризмот	2023-2027	Туристички и угостителски субјекти. Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	500.000	Информативни средби за поттикнување на вредносен синџир, поттикнување на туристичките субјекти за примена на нови практики, и иновативни алатки. Инвестиции во енергетска ефикасност, подобрување на туристичките услуги, вклучување на субјектите во вредносен синџир, примена на ЕУ стандарди за услуги во туризмот, поттикнување на формирање на нови туристички субјекти.	Број на организирани настани, средби. Број на применети нови практики во синџирот на туризам. Инвестиции во туризмот, број на услуги вклучени во вредносен синџир, број на нови иновативни алатки/сервиси и сл.

3. Стратешка цел: Подобрување на конкурентноста на локалните производи и пласман на нови пазари

Специфична цел	Активности	Временска рамка	Вклучени партнери	Буџет (МКД)	Резултати	Индикатори
3.1 Занаетчиство	3.1.1 Унапредување и ревитализација локалните занаети	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции. Стопански субјекти, занаетчи, занаетчиски комори.	1.500.000	Мапирање на локални занаети, локани занаетчиски производи, поттикнување на инвестиции за опремување на занаетчиски работилници, промоција на занаетчиски производи и услуги. Информирање, поттикнување и поддршка на локалните занаети за искористување на домашни и странски програми и фондови	Број на ревитализирани/нови занаетчиски работилници и производи
3.2 Поттикнување на унапредување на производи и услуги	3.2.1 Информирање, поттикнување и поддршка на стопанските субјекти во искориување на домашни странски програми и фондови	2023-2027	Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	500.000	Информирање, поттикнување и поддршка на стопанските субјекти за искористување на домашни и странски фондови за унапредување на производи и услуги	Број на информирани и поддржани стопански субјект

3.Стратешка цел: Подобрување на конкурентноста на локалните производи и пласман на нови пазари

Специфична цел	Активности	Временска рамка	Вклучени партнери	Буџет (МКД)	Резултати	Индикатори
3.3 Рурален развој	3.3.1 Поттикнување и унапредување земјоделството	2023-2027	Општина Ресен, Влада. Надлежни министерства, /институции. Земјоделски задруги, семејни земјоделски стопанства.	2.000.000	Подигнување на формирање организации на производители, организирање на информативни настани и работилници за индивидуалните земјоделци, земјоделски задруги, презентација на иновативни практики и примери на успешни вредносни синџири, воспоставување на смарт технологии и опрема за поддршка на производството, изработени студии и анализи, економски показатели и воспоставување на пилот вредносни синџири по ЕУ стандарди и практики	Број на организирани настани, спроведени анализи и истражувања, број на пилот вредносни синџири, број на земјоделски субјекти кои примениле смарт технологии
	3.3.2 Поттикнување на развој на семејни земјоделски стопанства	2023-2027	Домашни и странски донатори, програми, кредитни линии и сл.	1.500.000	Информирање, поттикнување и поддршка на семејните земјоделски стопанства за искористување на средства за инвестиции во основни средства на земјоделски стопанства, подигнување на капацитетите и подобрување на одржливоста и конкурентноста на производитите на семејните земјоделски стопанства.	Број на семејни земјоделски стопанства корисници на средства од програми за поттикнување на развој на земјоделството